

התמודדות עם מוות, אובדן, אבל ושכול

מסגרת הקורס

ימי לימוד – ימי ה' (למעט מפגש אחד ביום רביעי), בין השעות 09:00 – 14:30, המפגשים יתקיימו פרונטלית

תאריכים: 08.05.25 ועד 10.07.25

* נא לשריין יום ה' נוסף מתום הקורס (17.07.25), למקרה של ביטול לא צפוי במהלך הקורס.

****פתיחת הקורס מותנית במספר המשתתפים, הקדימו להירשם כיוון שמספר המקומות מוגבל**

היקף הקורס – הקורס כולל 56 שעות אקדמיות, המתפרשות על פני 10 מפגשים.

אוכלוסיית יעד – התוכנית מיועדת לאחים. יות מוסמכים. ות.

מנחת הקורס

ד"ר שלומית פרי – עובדת סוציאלית Phd.

תיאור הקורס

הקורס יעסוק בנושא של התמודדות עם מוות, אבל ושכול וינוע מהתאוריה לקליניקה ובחזרה. בקורס תלמדנה גישות תאורטיות שונות וכיצד הן באות לידי ביטוי בשדה הרחב של הסיעוד. בקורס נתבונן על התמודדות של המטופל ומשפחתו עם מוות צפוי, ואבל. נבחין בין התמודדות הפרט עם מותו הצפוי לבין התמודדות עם מות הזולת (אחר משמעותי). נשלב שדות קליניים שונים בהן אנחנו נפגשים עם מוות צפוי או מתמודדים עם אבל ואובדן בהקשריו השונים (מות כתוצאה ממחלה כרונית, אובדנות, שכול פתע, אובדן הריון, אלמנות אילמת כתוצאה מדמנציה או פגיעת ראש המשנה את האדם שהכרנו). נקדיש מפגשים ייעודיים לשדות הקליניים השונים, למפגשים אלה יוזמנו מרצים שהם אנשי מקצוע מהתחומים המתאימים. בקורס נשלב ידע תאורטי, גישות התערבות והתבוננות עצמית של המטפל על עצמו.

מה נותן הקורס?

1. נרכוש ידע תאורטי, מחקרי ויישומי בתחום התמודדות של אנשים ומשפחות עם מוות צפוי, שכול פתע או אובדן בהקשר של מחלה כרונית.
2. נכיר מודלים להתערבות במצבי אבל ושכול.
3. נרכוש דרכי התמודדות עם אבל ושכול מתוך ראייה משפחתית ומערכתית
4. נפתח תפיסה אינטגרטיבית של טיפול והתמודדות עם מצבי אבל אובדן ושכול

ביה"ס האקדמי
לאחים ותל-אביב
ע"ש שיינברון
טביעת אצבע לחיים
מרכז הבריאות איילת

המרכז הרפואי תל-אביב
ע"ש סוראסקי
איכילוב

ייחודיות הקורס

הקורס הינו מעשי וחוויתי וישלב ידע תאורטי, דרכי התערבות ומפגש של המטפל עם עצמו, הלמידה הינה חווייתית ותשלב תרגול התכנים בקבוצות למידה קטנות.

הקורס יתמקד בנושא של מוות אבל ושכול תוך שילוב שדות קליניים שונים וכיצד הם מתכתבים עם התמה של מוות, אובדן ושכול במופעיו וביטוייו השונים.

תלמידי הקורס יפגשו בעומקים ובתובנות חדשות בתוכם וילמדו לעומק כיצד לעבוד עם הזולת בהתמקדות (בין אם ככלי בפני עצמו או בשילוב עם כלים טיפוליים נוספים).

נתמקד בחוויה האישית במפגש הטיפולי עם מוות, אבל ושכול והאתגר האישי של המטפל בהתמודדות במטרה לסייע ללומדים להיות מטפלים טובים ומודעים יותר.

דרישות הקורס ותעודה

השתתפות פעילה במפגשים

הגשת עבודת סיכום

קריאת החומר התאורטי

בסיום הקורס תוגש בקשה לאישור לגמול השתלמות במנהל הסיעוד - משרד הבריאות.

תוענק תעודת גמר המוכרת ע"י ועדת גמול השתלמות למשתלמים שעמדו בקריטריונים של הועדה לגמול השתלמות (של משה"ח).

מנחת הקורס

ד"ר שלומית פרי – עובדת סוציאלית Phd, לשעבר מנהלת השרות הפסיכו-אונקולוגי במרכז דוידוף, חברה בוועדת שטינברג לחוק החולה הנוטה למות, מדריכת עו"ס במערכת הבריאות, מרצה בתחום הטיפול הפליאטיבי ופסיכו-אונקולוגיה במסגרות שונות, מרצה מן החוץ באקדמית תל-אביב יפו בנושא אבל שכול ואובדן.

*** בשילוב מרצים אורחים

תכנית הלימודים

מפגש 1 – 8.5.2025

מרצה	תוכן המפגש	שעות
שלומית פרי עובדת סוציאלית Phd	פתיחה - המפגש עם מוות, אבל אובדן ושכול	9:00-10:30
שלומית פרי עובדת סוציאלית Phd	התפתחות של גישות פסיכולוגיות להתמודדות עם אבל ושכול - מפרויד ועד ימינו	11:00-12:30
שלומית פרי עובדת סוציאלית Phd	גישות עכשוויות להתמודדות עם אבל, שכול ואובדן: מודל הקשרים המתמשכים ומודל הדו מסלולי	13:00-14:30

מפגש 2 – 15.5.2025

מרצה	תוכן המפגש	שעות
שלומית פרי עובדת סוציאלית Phd	התמודדות המשפחה עם מוות: הכרות עם גישות בטיפול משפחתי ומערכתי	9:00-10:30
		11:00-12:30
		13:00-14:30

מפגש 3 – 22.5.2025

מרצה	תוכן המפגש	שעות
דר' עינת יהנה פסיכולוגית שיקומית, מדריכה	התמודדות עם טראומה קולקטיבית מתמשכת השלכות השבעה באוקטובר על הנפגעים ובני משפחותיהם, אנשי צוות, וכלל הציבור	9:00-10:30
		11:00-12:30
		13:00-14:30

מפגש 4 – 29.5.2025

מרצה	תוכן המפגש	שעות
ד"ר טל פרגר רופאה פליאטבית	הטיפול הפליאטבי בחולים עם מחלות כרוניות וסופניות מטרות הטיפול והתערבות מנקודת מבט של הרופא	9:00-10:30
		11:00-12:30
		13:00-14:30

מפגש 5 – 4.6.2025 (יום רביעי)

מרצה	תוכן המפגש	שעות
ד"ר אדווה פרינדלנדר פסיכולוגית	תפיסת המוות אצל ילדים בגילאים שונים התמודדות ילדים עם מוות במשפחה ותפקיד ההורה הבריא התמודדות ילדים ובני משפחתם עם מחלה סופנית של הילד אובדן ילד במשמרת הוריו	9:00-10:30
		11:00-12:30
		13:00-14:30

מפגש 6 – 12.06.2025

מרצה	תוכן המפגש	שעות
הילה כהן אייס מנחת קבוצות, לאובדני הריון ולידות שקטות	התמודדות עם לידה שקטה רגע הבשורה התמודדות רגשית ופרקטית עם רגע הבשורה, תהליך הפרידה, מה קורה כשאין תהליך פרידה, שינויים חברתיים והמשמעות של תהליך ההתאבלות בחברה (אימהות ואבות), "הריון קשת" הריון שאחרי אובדן	9:00-10:30
		11:00-12:30
		13:00-14:30

מפגש 7 – 19.6.2025

מרצה	תוכן המפגש	שעות
דר' עינת יהנה פסיכולוגית שיקומית מדריכה	חוויית אובדן בקרב בני משפחה מטפלים (Caregivers) אובדנים שאינם כרוכים במוות התמודדות עם אובדניים בהקשר של מחלות כרוניות הטיפול בחולים הסובלים מדמנציה ובני משפחתם "אלמנות אילמת"	9:00-10:30
		11:00-12:30
		13:00-14:30

מפגש 8 – 26.6.2025

מרצה	תוכן המפגש	שעות
שלומית פרי עובדת סוציאלית Phd	התמודדות הפרט עם מותו הצפוי, האם ניתן להתכונן למוות ואיך לשוחח על המחלה? מוות בבית מול מוות בבית החולים	9:00-10:30
שלומית פרי עובדת סוציאלית Phd	המשך	11:00-12:30
ליויה כסליו אחות מוסמכת "האגודה למלחמה בסרטן"	שימוש בטכניקה של הסרטה לקראת סוף החיים	13:00-14:30

מפגש 9 – 3.7.2025

מרצה	תוכן המפגש	שעות
שלומית פרי עובדת סוציאלית Phd ליאת פורמן אחות, פסיכותרפיסטית קוגניטיבית התנהגותית	הצגת עבודות המשתפים בקבוצות קטנות	9:00-10:30
		11:00-12:30

מפגש 10 – 10.7.2025

מרצה	תוכן המפגש	שעות
שלומית פרי עובדת סוציאלית Phd	סיכום ורפלקציה	9:00-10:30
		11:00-12:30

ספרות מומלצת

אילון ע. המוות בעיני ילדים גיליון מס' 3, ספטמבר 2000 ילדים - ביטאון בנושאי חינוך, בריאות, בטיחות ורווחה מתוך: אתר האגף לחינוך קדם יסודי.

יאלום א. (2011) מושג המוות אצל ילדים (פרק 3), מתוך פסיכותרפיה אקזיסטנציאלית. הוצאת כנרת זמורה ביתן, מאגנס, האוניברסיטה העברית בע"מ.

להד ושגב. (2013). מציאות פנטסטית כמקום להחלמה במצבי אין מוצא/אובדן. בתוך טנטולוגיה מדעי האובדן, השכול והאבל: נושאים נבחרים. חיפה: פרדס הוצאה לאור.

מנביץ א. (2024) "אלמנות אילמת": זוגיות בצל ירידה קוגניטיבית, דמנציה ומוות. פסיכולוגיה עברית - <https://www.hebpsy.net/articles.asp?id=4743>. המאמר מבוסס על פרק שפורסם בספר *Topics in Neurocognition (Manevich, 2024)*

נימאייר, ר. (2013). ביום האבל: לעבר מודל פעיל של התאבלות. בתוך טנטולוגיה מדעי האובדן, השכול והאבל: נושאים נבחרים. חיפה: פרדס הוצאה לאור. 115-178.

סולומון ע. חממה רז י. רקמה אנושית אחת, מודל אינטגרטיבי לטיפול באבל ושכול. אתר פסיכולוגיה עברית. <https://www.hebpsy.net/articles.asp?id=4740>

סמילינסקי ש. 1981. תפיסת המוות בעיני ילדים (עזרת המורה והמשפחה לגילאי 6-11 חיפה. הוצאת אח. עמודים 57-13

רובין ש. מלקינסון ר. ויצטום א. (2016) הפנים הרבות של השכול: תיאוריה וטיפול. חיפה: הוצאת הספרים של אוניברסיטת חיפה ופרדס הוצאה לאור.

רוט מ. טיפול באובדן טראומטי וראית האחר (2023) מארג, כתב עת לפסיכואנליזה, 2023, כרך יא, עמ' 225-241

שנון-קליין ה. (2013) נורמליזציה של אבל, שכול הורי ואבלות הורית, ואבל וצמיחה באמצעות האחר (פרק 5) מתוך שנון-קליין ה. קריטלר ש. קריטלר (עורכות) 2013 טנטולוגיה-מדעי האובדן, השכול והאבל: נושאים נבחרים הוצאת פרדס

Chochinove, H.M., Hack, T., Kristjanson, L.J., McClement, S., & Harlos, M. (2005). Understanding the will to live in patients nearing death. *Psychosomatics*, 46, 7-10.
<https://doi.org/10.1176/appi.psy.46.1.7>

Horesh, D., Garthus-Niegel, S., & Horsch, A. (2021). Childbirth-related PTSD: is it a unique post-traumatic disorder? *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 39(3), 221–224.
<https://doi.org/10.1080/02646838.2021.1930739>

When a Patient Is Reluctant To Talk About It: A Dual Framework To Focus on Living Well and Tolerate the Possibility of Dying
Jacobsen J, Brenner K, Greer JA, Jacobo M, Rosenberg L, Nipp RD, Jackson VA
J Palliat Med. 2018 Mar;21(3):322-327. doi: 10.1089/jpm.2017.0109. Epub 2017 Oct 3. PMID: 28972862

From stage follower to stage manager: Contemporary directions in bereavement care
Neimeyer, R. A. In: Doka, K. J., Tucci, A. S. (eds) Beyond Kübler-Ross: New perspectives on dying, death, and grief, Washington, DC: Hospice Foundation of America, pp. 131–152

The development of children's understanding of death: cognitive and psychodynamic considerations
Poltorak DY, Glazer JP
Child Adolesc Psychiatr Clin N Am. 2006 Jul;15(3):567-73. doi: 10.1016/j.chc.2006.03.003. PMID: 16797438.

The creation of hope in patients with lung cancer
Salander P, Bergknut M, Henriksson R
Acta Oncol. 2014 Sep;53(9):1205-11. doi: 10.3109/0284186X.2014.921725. Epub 2014 Jun 9. PMID: 24909242.

Stroebe, M., & Schut, H. (1999). The dual process model of coping with bereavement: Rationale and description. *Death Studies*, 23(3), 197-224